

ПЕРЕДМОВА

2020 рік постає неоднозначним і насиченим, і є всі шанси, що він стане знаковим маркером у хронології подальших енциклопедій із соціокультурного розвитку людства. Окрім пандемії та масового переходу на дистанційні форми роботи й навчання, цей рік став рубіжним у підбитті певних підсумків, зокрема тих, що стосуються нашого журналу. Щорічне наукове видання «Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури» увійшло до *категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України (спеціальність «Культурологія»)*. У жовтні 2020 року *Index Copernicus* включив наш щорічник до списку найкращих (ICI Journals Master List) з рейтингом 79.67 зі 100 можливих балів (завдяки чому ми обійшли 576 українських наукових видань).

Статті третього тому часопису об'єднано в п'ять рубрик. У першій рубриці «*Соціокультурні проблеми давнини і сучасності*» подано як спроби аналізу феноменів культури, розділених значним часовим проміжком (сучасної «комікократії» і римської «*philosophia togata*»), так і попередній аналіз наслідків формування нових міждисциплінарних підходів до інтегральної презентації культурних відмінностей.

У матеріалі Олени Сом-Сердюкової та Тетяни Гуменюк читачі ознайомляться з покроковою методологією розкриття змісту поняття «культурний ландшафт» як певної множини внутрішніх імплікацій та коригувальних відмінностей на тлі порівняння з «ландшафтними» генералізаціями в живописі та архітектурі (з урахуванням визначення Отто Шлютера). Стаття Руслани Демчук тлумачить поняття «комікократії» як певне органічне тяжіння сучасних політичних практик до монополізації влади демонстраціями своєрідного завоювання серця й розуму за допомогою сучасної медіакультури, підкріплених у методиках підтримки рейтингового зростання медіапроектів, готових до повторення вже за межами віртуальної реальності. В антикознавчій статті Бориса Чумаченка центральним моментом є пояснення цікавого феномену в Стародавньому Римі кінця республіки: виникнення нових форматів любомудрості і відповідного інституту, де філософські практики Риму не зводилися лише до досконалого засвоєння грецької філософської спадщини, а відкривали й нові царини філософування.

У другій рубриці «*Іконологія та іконографія*» Сергій Божко та Надія Нікітенко надають читачеві можливість відвідати Софійський собор. У статті С. Божка формування культурної ідентичності шляхом долучення до духовної спадщини з глибини тисячоліть відбувається у Софії Київській перед зображенням трьох юдейських отроків, засуджених до спалення за вірність Богові та врятованих ангелом-спасителем. Автор статті детально проробляє питання сюжетної єдності цих зображень, історію їхнього вивчення та аналізує художній план символічного включення значення зображення трьох юдейських отроків у загальну систему розписів Софії Київської. Аналітичну картину відвідин Софії Київської у статті Н. Нікітенко складено не тільки з аналітики фрескового освячення княжого подружжя Володимира та Анни Порфірородної святістю зображень подружжя римсько-візантійського імператора Костянтина і цариці Олени, не тільки з аналітик живописного зображення персоніфікованої суголосності та єдності цих творців християнського світу, встановленої в новій столиці християнства – Києві. Аналітику живописного освячення творців нової християнської столиці авторка статті ввела в ширшу часову структуру цієї події: побудову священного храму та підготовку до канонізації імен великого київського подружжя. Обидві статті, за нагоди, можуть допомогти «живій історії».

Третя рубрика «*Семіотика сучасної візуальної культури*» цього разу стала найбільшою не тільки за обсягом, але й за версіями семіотичних «ключів» в аналітиках публічного простору міста, кінофільмів, телесеріалів, і навіть елементом аналізу самовизначення авангарду як певного стилю мистецтва.

Надія Бабій запропонувала розглядати практики мистецького насичення публічного простору Львова, Івано-Франківська та інших міст Західної України як знакові події, означені у статті певною хронікою конфліктних ситуацій або їх відсутності в сучасних практиках наповнення публічного простору міст монументальними символами публічної пам'яті, що походять з авторитету митців і влади та громади, здатної наповнювати культурний простір міста фестивалями, конкурсами та різними формами спільного відпочинку. У статті Катерини Богуславської та Ольги Брюховецької проаналізовано поетапне перетворення ідеї дієвості «ідеологічного звернення» Луї Альтюссера в пояснення історичного сприйняття історій політики з історичних наративів фільмів «Таємний щоденник Симона Петлюри» та «Крути 1918» у формі відповідної ідентифікації «вічного» ворога України. Читача також має зацікавити як виклад Олесею Герашенко останніх зрушень у мистецьких практиках переозначування травматичного досвіду, що спостерігається останніми роками в Україні, так і аналіз у статті Олени Щокіної змін у концептуальній репрезентації мистецтва авангарду початку ХХ сторіччя на основі поняття деструкції. У статті Михайла Собуцького читач зможе крок за кроком пройти через питання про можливість віднайдення відповіді про репрезентативні особливості знаковості серіалів незалежно від їхньої жанрової специфіки («Гра престолів», «Вікінги», «Окуповані»). Саме в серіалі, як показує автор, неперервне взаємоперетворення означника і означуваного робить їх співприродними у здатності органічно потрапляти в сучасну «реальність» через серіальну акумуляцію страхів глядача.

Четвертою рубрикою цього тому часопису є «Історична культурологія». Специфікою цього напрямку є те, що досліджується не власне культура (вона є лише дослідницьким полем), а світогляд (картина світу) та ментальні моделі певного населення в історичному зрізі. Продемонстровано це в трьох статтях.

Марія Данченко занурює читача в галантні звичаї раннього французького рококо (кінець XVII століття) та тематику острова в літературі цього періоду. Варто зауважити, що нині вітчизняна гуманітаристика нечасто торкається європейської повсякденності модерної доби, і дослідження М. Данченко заповнюють цю прогалину. Актуальний саме у 2020 році матеріал Оксани Задорожної бере ширшу хронологічну експозицію європейської культури впродовж усього середньовіччя та ранньомодерної доби в контексті пандемій. Авторка розглядає аспекти візуалізації подібного в танатологічному ракурсі. Завершує рубрику не стільки аналітичний, скільки меморативний нарис Дениса Короля до роковин пам'яті видатного археолога та історика культури проф. Льва Клейна, частину спадщини якого проаналізовано саме в контексті культуральної історії/праісторії, що в розвідках Пітера Бьорка цілком відповідає «історичній культурології» пострадянської гуманітарії. Також обґрунтовано позаархеологічність спроб реконструкції за старожитностями давнього світогляду нинішніми та колишніми представниками кафедри культурології НаУКМА.

Останній матеріал розміщено в традиційній для нашого часопису рубриці «Практики вивчення і збереження старожитностей культури». Ілюстрована стаття Сергія Пустовалова та Любові Чухрай стисло висвітлює процес виникнення й розвитку гутництва, зокрема основних склоробних технологій, у синхронії та діахронії, але головним її акцентом є форми репрезентації цих знань у музеях світу й України зокрема, що, своєю чергою, є продовженням попереднього матеріалу дослідників з моделювання гарячих виробництв у музейних експозиціях.

Зайвий раз наголосимо, що пропонувані дослідження належать не лише до суто культурології, але й до філософії, світової історії, музейної справи, історії мистецтва, семіотики тощо, і можуть стати в пригоді як науковцям, так і студентам та фаховим працівникам. Редакція може не погоджуватися з певними тезами публікованих авторів і запрошує всіх, хто волів би опротестувати прочитане, до наукової полеміки на шпальтах нашого видання.

Юрій Джулай, Денис Король